

temizhavahakkı
P L A T F O R M U

Soma'da Kömür Sektörü, Çevre ve Sağlık Algısı: Niteliksel Bir İnceleme

Soma'ya Dair

- Soma nüfusu ~ 111 bin
- Soma göç alan bir şehir (kömür sektörü): 1980'lerden itibaren çevre il/ilçelerden ve İç Anadolu-Orta Karadeniz'den göç
- Ekonomi kömür ağırlıklı
- Adil geçişte alternatif geçim kaynağı potansiyeli yüksek
- Dışarı göç riski var (bölgeler arası adalet)

Soma'ya Dair

Kömür madenciliği

- 860 milyon ton linyit rezervi
- 22 kömür madeni işletmesi
- 11.451 sigortalı maden işçisi
- 15.000 toplam çalışan (tahmini)

Ailelerle birlikte ~ 45 bin kişinin geçim kaynağı

İşçi sağlığı ve güvenliği sorunları
(2014 SOMA KATLIAMI)

Soma'ya Dair

Kömür yakıtlı termik santraller

Soma A Termik Santrali (1957- 2010) 2ünite,
toplam 44 MW

Soma B Termik Santrali (1982 -) 4 ünite,
toplam 990 MW, 867 çalışan

Kolin TES (2019 -) 2 ünite, toplam 510 MW,
1500 çalışan

**Soma'da
kömürün
sağlık maliyeti
çok yüksek**

30 bin erken ölüm,
18 bin erken doğum
(HEAL, 2022)

Araştırmanın Yöntemi

Derinlemesine görüşmeler:

Yarı yapılandırılmış soru yönergesi ile mülakat:

17 kişi

-> 8 işçi, 4 işçi yakını, 5 kişi bölge halkından.

Serbest dinleme turu:

2 kişi

-> 2 sektör çalışanı (yeraltı madencisi)

Çalışma tarihi: Ocak 2024, Soma, Adhoc

Araştırma

Araştırmanın Kapsamı

- Kömür Sektöründe alışmanın Anlamı:
 - Ekonomik ve sosyal boyutu
 - Sağlık Haklarında Mevcut Durum
- evre/İklim Değişikliği Bağlamında Kömür Sektörü Algısı
 - Kömür - evre - iklim değişikliği - sağlık ilişkisine dair algı
- Kömürden ıkış Sürecine Dair Algı ve Beklentiler
 - Soma'da kömürden çıkışa dair tahayyüller, adil geçişten beklentiler.
- Adil Geçişe Dair  neriler

Kömür Sektöründe Çalışmanın

- Maddi ve sosyal güvence ile alternatifsiz görülüyor (özellikle **kamu madenlerinde**, ancak sayıları %10'u geçmiyor).
- İş garantisi olduğu düşünülüyor, ancak **özelleştirmelerden** sonra güvencesiz çalışma koşulları söz konusu.
- Yeraltı madencileri için **erken emeklilik** (20 yıl, 5000 iş günü) motivasyonu, ancak çoğu işçi **emeklilik sonrası çalışmaya** devam ediyor.
- Soma ve çevresinden olan işçiler, kömür sektörüne ek olarak **tarımla** da bağlarını koparmamış.

Kömür sektöründe işçi sağlığı ve güvenliği

- Türkiye'de kömür ve linyit çıkarılması faaliyet kolunda istihdam:
 - Çalışan sayısı toplam işgücünün %0,25
 - Ölümcül kazaların ise %3,6'sı bu sektörde
- 2000-2008 yılları arasında dünyanın kömür üretiminde ilk iki sırasında yer alan Çin ve ABD ile Türkiye verileri karşılaştırması: Taş kömürü için milyon ton üretim başına ölüm sıklığı
Çin ve ABD'de Türkiye'den düşük

Kömür sektöründe işçi sağlığı ve güvenliği

- 2010-2019 yılları arasında yapılan başka bir çalışmaya göre: Türkiye’de üretilen her bir milyon ton kömür başına gerçekleşen ölüm sıklığı Çin, ABD, Hindistan ve Pakistan ile karşılaştırılmış.
 - Pakistan hariç olmak üzere Çin, ABD ve Hindistan’a göre **Türkiye’de ölüm sıklığı yüksek**

Sağlık Haklarında Mevcut Durum - Soma

- Sektörde alışma **kaza, hastalık ve ölümle** yakın ilişkilendirme söz konusu.
- Ancak bölgede geçim sağlanabilecek güvenceli alternatif iş alanlarının olmaması, tarım sektörünün daraltılması, dış göçle gelen nüfus nedeniyle **kömür sektöründe çalışmak** bir tercih değil, **mecburiyet** halini alıyor.

Sağlık Haklarında Mevcut Durum

• Kazalanmak

- Yaygın
- İş kaybına neden olabiliyor
- Tüm hakların gaspı ile sonuçlanabiliyor
- İşverene denetimsizlik ve cezasızlık
- Soma Faciası sonrası görece iyileştirmelerden sonra kazaların "insan hatası" olarak değerlendiriliyor.

Sağlık Haklarında Mevcut Durum

Meslek hastalıkları

- Meslek hastalığına yakalanmak
 - İş kaybı ve çalışma hayatının sonlanması (çalışamaz raporu/bilgisi)
 - Çalışma alanlarının kısıtlanması
 - Erken yaşta malulen emeklilik riskleri
- Tedavi imkanları kısıtlı
 - Meslek hastalıkları hastanesi yok
 - Devlet hastanesinde ilgili uzman hekim az ya da yok
- Gelecekte (emeklilik/iş değişikliği sonrası) meslek hastalığı endişesi
 - İşverenin sorumsuzluğu, hak talebi mekanizmalarını yokluğu

Kömür Sektöründe Çalışmanın

- Aileye yansıyan
 - Çalışanın yaşamı ve sağlığına dair sürekli kaygı, yoğun stres, korku
 - Madenci babanın “yokluğu”
 - Ailenin özel ve sosyal yaşamının kısıtlanması
 - Vardiyalı çalışmanın (özellikle gece vardiyasının) ev yaşamına olumsuz yansıması
 - Aile bireylerinde duygusal/psikolojik sorunlar yaygın
 - Eşler arası geçimsizlik, boşanmalar yaygın

Kömür Sektörünün Somalılar İçin

- Ekolojik yıkımın izleri
 - Bedensel sağlık üzerinde
 - Ruhsal sağlık üzerinde:
Sağlık endişeleri,
geleceksizlik hissi

Soma Maden Faciasının İzleri

- Sektör çalışanlarında da, bölge halkında da **travmanın izleri** hala gözleniyor. Toplumsal düzeyde psikolojik bir rehabilitasyon gerçekleştirilememiş.
- İş güvenliği önlemlerinde artış/düzelme olsa da **ölümlü kazalar** devam ediyor.
- Yeraltı madencisi için maaşlarda (çift asgari ücret) ve iş günü sayısında (2 gün haftalık tatil) iyileştirme yapılmış, ancak sosyal haklar ve diğer iş koşullarında düzelme yok denecek kadar az (molalar, yeme-içme, işe geliş gidişler)
- Facia sonrası hayatını kaybeden çalışanların yakınlarına sunulan **maddi tazminatlar** ile tüm sektör çalışanlarının yararına olacak **hak temelli uygulamaların** hayata geçirilmesi **göz ardı ediliyor.**

İklim Değişikliği Bağlamında Kömür Algısı

- Yaşamaya değil, çalışmaya gelinen şehir - Soma
- Kömürün çevresel ve sağlık etkileri daha çok termik santraller üzerinden tanımlanıyor.
 - Hava kirliliği
 - Kül barajları (tozuma)
 - Solunum sistemi hastalıkları, kanserler, engelli olarak doğan çocuklar, uyku kalitesinde azalma
 - Gelecekte hastalık kaygısı çok yüksek
- Kirliliğin daha uzak yerleşimlere (Kırkağaç) taşındığı bilgisi

İklim Değişikliği Bağlamında Kömür Algısı

- Çevresel algı/farkındalık
 - Kömürün (termik santralin) **tarımsal üretim** üzerindeki olumsuz etkisine dair **farkındalık** çok yüksek
 - Soma ve Kırkağaç ovalarını sulayan **Bakırçay**'ın kirliliği
 - Kömür faaliyetleri için yapılan susuzlaştırma işlemleri sebebiyle yeraltı sularının azalması
 - **iklim değişikliği** ile kömür arasındaki ilişkiye dair **bilinç az**

Kömürden Çıkış Sürecine Dair

- Soma'da kömürden çıkış = göç
- Kömür madenleri kapanırsa bir bütün olarak ekonomik daralma beklentisi: Termik santraller, taşımacılık sektörü ve yöre esnafı
- Alternatif ekonomi:
 - Kömürün alternatifi yok
 - Tarım ve tarımsal sanayi
 - Madencilerin mekanik becerilerinin değerlendirilmesi
- Endişe
 - Eğitim seviyesi düşük ve kol gücüne dayalı alanlarda çalışanlar
 - Ağır iş hayatından gelen yıpranmanın/sağlık sorunlarının yeni bir alanda çalışmaya izin vermemesi

Kömürden Çıkış Sürecine Dair

- İklim, çevre, enerji politikalarında
 - karar vericilere güvensizlik
 - sermayenin ihtiyaçlarının önceliklendirileceğine dair inanış
- Geçiş sürecinin plansız bir şekilde yürütülmesi sonucu çalışanların istihdam, sosyal güvenlik ve sağlık haklarının ihlal edilmesi olasılığı.
 - Kömür sektörünün özelleştirilmiş olması bir engel
- Kömür sektörünün sonlandırılması sürecindeki talepleri sorulduğunda, net bir talep kurgusu oluşturamama

Adil Geçişten Beklentiler

- Geliştirilebilecek olası ekonomi alanları:
Tarım, turizm, sanayi
- Erken emekliliğin koşullarının iyileştirilmesi
- Çalışanların sağlık ihtiyaçlarının karşılanması ve daha iyi bir sağlık hizmetine erişebilmeleri amacıyla sektör için özelleştirilmiş sağlık sigortası ve güvencesi
- Bölge halkının kaybettikleri sağlıkları için tazminat hakkı

ADİL GEÇİŞ

İşçi
sağlığı

Halk
sağlığı

Çevre
sağlığı

Sendika
I haklar

İstihda
m

Sosyal
yıkımların
onarımı

Toplumsal
cinsiyet
eşitliği

Kamusal
altyapı

SAĞLIK HAKLARI PERSPEKTİFİNDEN ADİL GEÇİŞ İÇİN ÖNCELİKLİ ÖNERİLER

- Kömür bölgesinde (fiziki ve psikolojik) işçi ve halk **sağlığının restorasyonu**;
- Herkesin erişebileceği **kamusal sağlık altyapısının** geliştirilmesi
- Ekosistem rehabilitasyonu:
 - Yeni yaşamı ve doğayla uyumlu yeni ekonomileri de mümkün kılacak şekilde
- Hem sektör çalışanlarına hem de kömürün etkilerine maruz kalmış olan bölge halkına **tazminat hakkı ve sosyal güvence** sağlanması
- Adil geçiş sürecinde sektör çalışanlarının mevcut sağlık durumlarını ve potansiyel **sağlık risklerini önceliklendiren** istihdam programlarının oluşturulması
- Geçiş sürecindeki olası **göçlere hazırlık** ve bölgeler arası planlama

temizhavahakki
P L A T F O R M U

Türkiye
Solunum
Araştırmaları
Derneği

İş ve Meslek
Hastalıkları
Uzmanları
Derneği

Teşekkürler!

info@temizhavahakki.org

www.temizhavahakki.org

[@atemiz_hava_hakki](https://www.instagram.com/atemiz_hava_hakki)

[@atemizhavahakki](https://www.twitter.com/atemizhavahakki)

[@atemizhavahakki](https://www.facebook.com/atemizhavahakki)

Temiz Hava Hakkı Platformu